

Artiklar

Industripolitiken och det ekonomiska systemet

Gunnar Eliasson

Krav på åtgärder

Ekonomerna har till uppgift att förstå, förklara och ge råd om det pågående ekonomiska skeendet.

Politikerna har fått eller tagit på sig uppgiften att rätta till situationer av det slag svensk ekonomi befinner sig i just nu.

En viktig fråga blir då om de teorier som utvecklats och den kunskap som systematiserats inom nationalekonomin räcker för att ge råd i de beslut politikerna måste eller känner sig manade att fatta. För en fem à tio år sedan tvekade man inte att svara ja på den frågan.

Erfarenheterna under det senaste decenniet säger oss dock att det storslagna ekonomisk-politiska manipulerande som ägt rum under ett par decennier i betydande utsträckning förorsakat många av de problem industriländernas ekonomier har i dag.

Den omfattande ekonomisk-politiska aktivitet som pågår i samtliga industriländer kräver därför något slags ställningstagande i denna angelägna vetenskapsteoretiska fråga. Ekonomisk politik, stimulerad och motiverad eller ursäktad av ekonomers idéer, skapar eller förstör i dag välfärd för många miljarder kronor per år i de västliga industriländerna. Få vetenskaper får någonsin tillfälle att på detta konkreta sätt visa vad de går för.

Förmågan att lösa de totalekonomiska problemen

Vilken kompetens att förbättra samhället och ekonomin har alltså politiker och ekonomer i kombination?

I *Att välja 80-tal*, institutets långtidsbedömning 1979, presenterades en ekonomisk-politisk lösning där man med minsta möjliga sociala uppoffringar under en övergångsperiod på några år skulle kunna komma tillbaka till en tillväxttrend som någorlunda anslöt sig till den i industriländerna i övrigt, och samtidigt få bukt med inflationen.

Det handlade dels om att välja en långsiktig tillväxttrend (ett dynamiskt allokeringssystem), dels om att finna den bästa möjliga anpassningsvägen

till denna trend. Den väg som föreslogs innebar i första hand kraftfulla åtgärder mot inflationen samt att man lät strukturomvandlingen i industrin äga rum någorlunda ohindrad. Detta är en väg som innebär kortsiktiga uppförfningar av svenska folket, bl a en högre tillfällig omställningsarbetslöshet, och besvärliga politiska beslut. I gengäld skulle utbytet bli en högre, stabilare och inflationsfri tillväxt under 80-talets andra hälft. Tills vidare avlägsnar sig svensk ekonomi i negativ riktning från alla de vägar som diskuterades.

IUI:s pågående forskning ger en god överblick över vad vetenskapen faktiskt känner till om en hel ekonomi i förändring samt vilka möjligheter att påverka och kontrollera den som man har. De senaste åren har dessutom inneburit en väldig förändring när det gäller formerna för och omfattningen av den ekonomiska politik som förs. Kunskapssituationen är inte särskilt uppmuntrande och 70-talets ekonomiska förlopp har ställt många tidigare "sanningar" på huvudet. Det är ingen tillfällighet att man talar om keynesiansk, monetaristisk, neoklassisk, marxistisk eller schumpeteriansk teori. Varje tankesystem innehåller sin sanning, har baserats på sitt synsätt och byggts upp för sitt problem. Det finns stora likheter och idékonflikterna är delvis konstruerade. Men det splittrade intryck som ekonomisk analys och debatt ger har en reell bakgrund. Det handlar om bristande kunskap om verkligheten och oförmåga att ur en dåligt sorterad och ofullständig byggsats lyfta fram ett tankeschema som duger för dagens ekonomiska situation.

Ett problem i analysen har varit att förutse politiken. Ett andra problem har varit att få ett samlat grepp om hela ekonomins dynamiska processer. För bägge uppgifterna krävs totalekonomiska modeller av ekonomin och kompetens att arbeta med dessa, en teknik, som kräver stort kunnande och omfattande erfarenhet och som bjuder på stora mätproblem. Den kommer därför inom överskådlig framtid att utgöra ett ofullkomligt analysverktyg.

Kraven på totalekonomisk överblick möter vi i ökande utsträckning i de stora projekt som mer och mer dominerar IUI:s forskning. I 1979 års långtidsbedömning upplevde vi bristen på god teori, goda modeller för kvantifiering och relevant statistisk information i hög grad besvärande. Det teoretiska och tekniska utvecklingsarbetet inom institutet har förbättrat läget på modellsidan för det stora energiprojekt som pågår (KRAN, se artikel av Ysander) och i viss mån även för den industristudie (Industrin inför 80-talet) som skall färdigställas under året. Utan en företagsbaserad totalmodell för ekonomin, byggd på en databas av riktiga företag, hade det överhuvudtaget inte varit meningsfullt att ens försöka studera de makroekonomiska effekterna av 70-talets omfattande stödpolitik till industrin (se

artikel av Carlsson). Förhoppningsvis skall nästa långtidsbedömning vara tekniskt bättre förberedd än de båda tidigare. Men kvar står det faktum att ju mer vi lär oss om ett totalt ekonomiskt system i rörelse - och särskilt om systemet kommit i olag - desto mer tvingar sig frågan på: Vet man vad man gör när man för ekonomisk politik?

Vad är industripolitik?

Kunskapsfrågan aktualiseras vid alla de sätt att föra ekonomisk politik och de olika lösningar som har prövats. Den traditionella konjunkturpolitiken har inneburit att staten, vanligtvis via skattesystemet, betalat konsumenter eller företag för att tidsmässigt lägga sina aktiviteter i konjunkturbotten resp bestraffat aktivitetshöjningar under högkonjunkturer. Så skedde också i Sverige under perioden 1974/76 i förhoppningen att den produktionsnedgång som följde den första oljekrisen var konjunkturrell. När det senare visade sig - inte bara i Sverige - att krisen var av betydligt långvarigare karaktär, och framför allt att den drabbat industribranscherna mycket olika, så kom en ny ekonomisk-politisk aktivitet upp på dagordningen: *industripolitik* för att lösa *strukturproblem*. Även om statsmakterns officiella ambition var att hjälpa fram de livskraftiga verksamheterna i industrin, så blev resultatet ofta något helt annat.

Industripolitik blev snabbt något av ett politiskt modeord och det var naturligt att företagavärlden inte kände sig särskilt smickrad av denna uppmärksamhet - utom de företag som hamnat i kris och behövde hjälp. Det handlade ju om ett uppenbart intrång av statsmakten på industrins och bankernas kompetensområde. Som industripolitiken hittills de facto tycks ha utformats i de flesta länder, har det antingen handlat om diskutabla prestigeprojekt eller hjälp till företag i en akut likviditetskris och ofta med mycket dåliga utsikter till överlevnad på egen hand - en form av socialvård för företag således. Den primära orsaken har blivit att förhindra en akut, lokal sysselsättningskris.

Det är svårt att exakt definiera vad denna typ av politik skall sägas omfatta. Den enda någorlunda klara definitionen är en förteckning över all den ekonomiska politik med syfte att påverka den ekonomiska aktivitetens fördelning i tiden som enligt läroböckerna i ekonomi inte klassas som konjunkturpolitik.¹ Det blir en lång lista på aktiviteter som direkt eller indirekt påverkar marknadens styrning av resurser mot olika användningar, dvs *allokeringen*.

¹ Se t ex Eliasson-Ysander, *Picking Winners or Bailing out Losers?*, IUI Working Paper No. 37, 1981.

Många av dessa aktiviteter har pågått länge i vårt land - arbetsmarknadspolitiken, kapitalmarknadsregleringen, välfärdspolitiken osv - och utgör välkända inslag i den svenska modellen. Den svenska modellen gick ut på att utnyttja de fria marknadskrafterna för att uppnå effektivitet i produktionssektorn utanför den offentliga produktionen, men att sedan via skattesystem och offentlig sektortillväxt i kombination omfördela den sålunda större kakan på ett annat sätt än vad marknadskrafterna skulle ha åstadkommit. Denna politik innebar en ökad rörlighet på arbetsmarknaden via marknadskrafter men en hård kontroll av kreditförmedlingen, särskilt de långa krediterna, samt försök att med skattemedel dämpa privat förmögenhetsbildning. Lagstiftning har ofta ersatt frivilliga överenskommelser och avtal. Vad som är principiellt nytt och som motiverar att vi talar om att den svenska modellen övergivits är en klar förskjutning sedan slutet av 60-talet mot åtgärder som syftar mer till att dämpa och ändra marknadskrafternas genomslag än till att hjälpa fram dem, och samtidigt mildra de sociala biverkningar som följer av en snabb strukturomvandling. Till detta kommer att de yttre betingelserna för svensk ekonomi, särskilt industrin, ändrats markant under 70-talet.

Vad som är nytt är naturligtvis också den enorma omfattning denna svenska industripolitik fått under senare år. År 1979 uppgick totala subventioner till industrin till 16 procent av förädlingsvärdet att jämföra med 5 procent 1970. Från att ha varit en ekonomi med ovanligt hög marknadsstyrning av det privata produktionssystemet (dvs hela ekonomin exklusive offentlig sektor) har Sverige på mindre än 10 år lagt sig i täten bland Västeuropas länder när det gäller centralstyrning av resurserna.

Var finns tillväxten?

En vanlig invändning mot att fortsätta att följa den gamla svenska modellens marknadssidé är att i dagens stagnerande ekonomi en fortsatt strukturomvandling endast kommer att medföra utslagning av företag och fabriker. Är det verkligen så? Det ligger i sakens natur att strukturomvandlingens problemsida alltid kommer att vara bättre känd i förväg än den expansiva sidan. Industripolitiska stödåtgärder, syftande till att dämpa en snabb nedläggning, måste dessutom låsa fast resurser, främst arbetskraft, och påverkar därmed dess pris genom att hålla tillbaka utbudet på arbetskraft till de expansiva industrierna. Det blir med andra ord mindre lönsamt för andra företag än de stödmottagande att investera, växa och nyanställa.

Den politik som avsett att dämpa en för snabb strukturomvandlingens negativa effekter minskar alltså expansionen i de livskraftiga delarna av

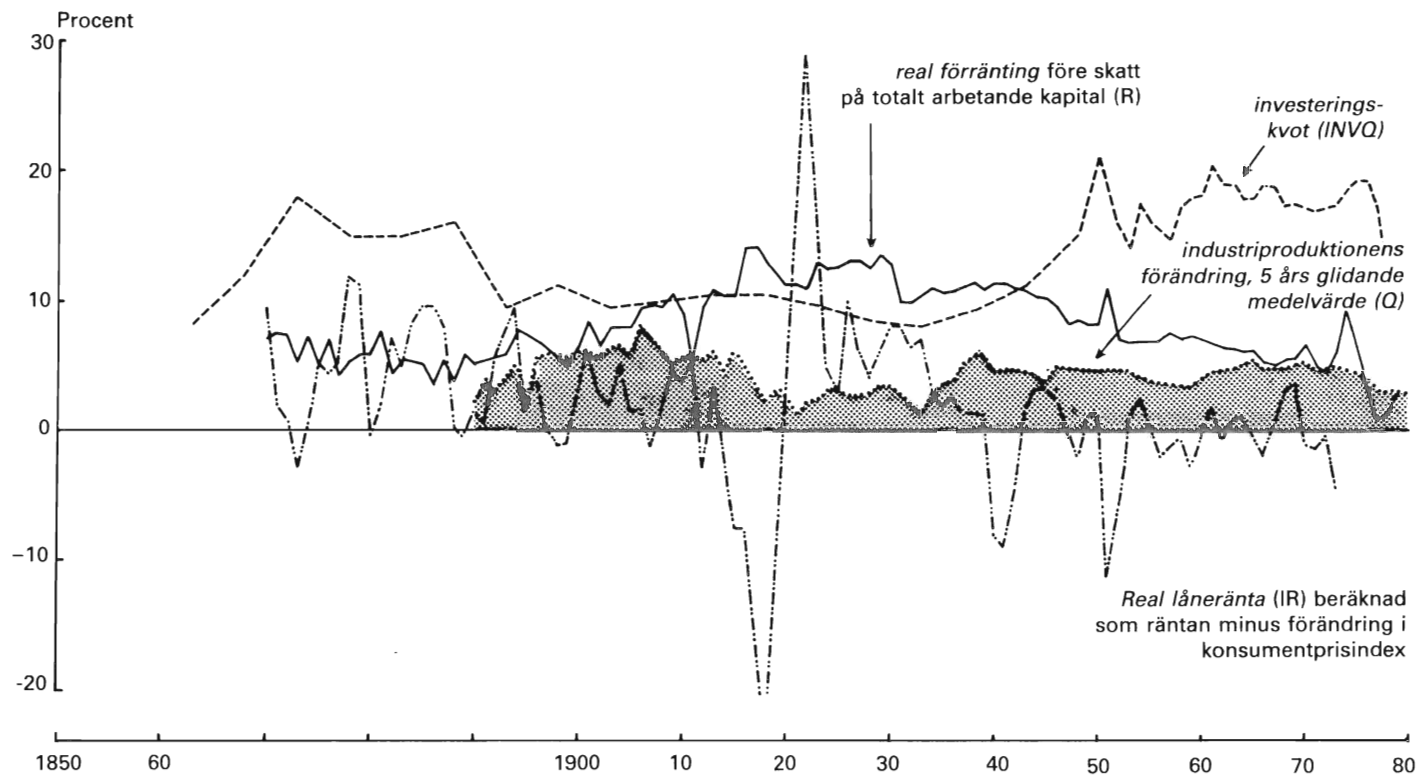
industrin. Vissa resultat från IUI:s nyligen avslutade studie om industristödets verkningar (se artikel nedan) tyder på att industristödspolitikerna gett obetydliga eller inga positiva sysselsättningseffekter annat än på kort sikt, att den höjt löneandelen i ekonomin och att en snabbare avveckling och satsning på mer generella åtgärder samtidigt skulle ha givit en större expansion på längre sikt på andra håll i mer produktiva industrier än de som räddats. Stöd för samma slutsats är också att om vi rensar industristatistiken från de krisföretag som hade gått under utan samhällsstöd så framträder bilden av en relativt framgångsrik och expansiv industri.

Behovet av ökade investeringar i exportindustrin för att klara Sveriges interna och externa balansproblem vid en tillfredsställande ekonomisk tillväxt är ett dynamiskt strukturproblem som för sin lösning kräver kvantifieringsmöjligheter från mikro till makro. Detta problem har nu länge varit huvudtema i den industri-politiska debatten. Uttryck som ”att få fart på industrin” hörs ofta. Diskussionen går liksom på 60-talet ut på att det behövs mer industriinvesteringar för att få upp tillväxten i industrin och därmed skapa ett tillräckligt överskott för att lösa vårt utrikesbalansproblem och som - om något återstår - kan tillföras den offentliga sektorn och välfärdspolitikerna.

Ger mer investeringar ökad tillväxt?

En vanlig föreställning är att en större investeringsvolym i industrin är det avgörande medlet att åstadkomma ökad ekonomisk tillväxt. Denna föreställning utgår från bilden av industrin som en stor maskin; en större maskin ger större produktion. Detta förenklade synsätt, som har sitt ursprung i det klassiska sättet att beskriva produktionssystemet med en aggregerad produktionsfunktion, blir dock lätt fel av bl a två skäl. Dels är inte längre investeringar i hårdvarukapital (maskiner och anläggningar) den stora posten i de moderna storföretagens totala investeringar. Det handlar i växande utsträckning om satsningar av mjukvarukaraktär (FoU, marknadsföring etc) som inte syns vare sig i företagens eller myndigheternas statistik över investeringar. Dels är det fråga om investeringarnas fördelning på företag och marknader. I figur 1 finner man knappast något enkelt proportionellt samband mellan industrins investeringskvot och tillväxten i produktionen ens över det mycket långa historiska skede som diagrammet täcker. Avsaknaden av samband kan naturligtvis delvis bero på dålig statistik. Man kan t ex förklara produktionens och investeringskvotens långsiktiga utveckling med att kapitalets livslängd förkortats bl a på grund av en snabbare internationell teknisk utveckling och att därför investeringskvoten måste höjas för att hålla igång samma ekonomiska

Figur 1. Investeringskvot i industrin (INVQ), real förränting på totalt arbetande kapital (R), deflaterad låneränta (IR) samt produktionens förändring, 5 års glidande medelvärde (Q)

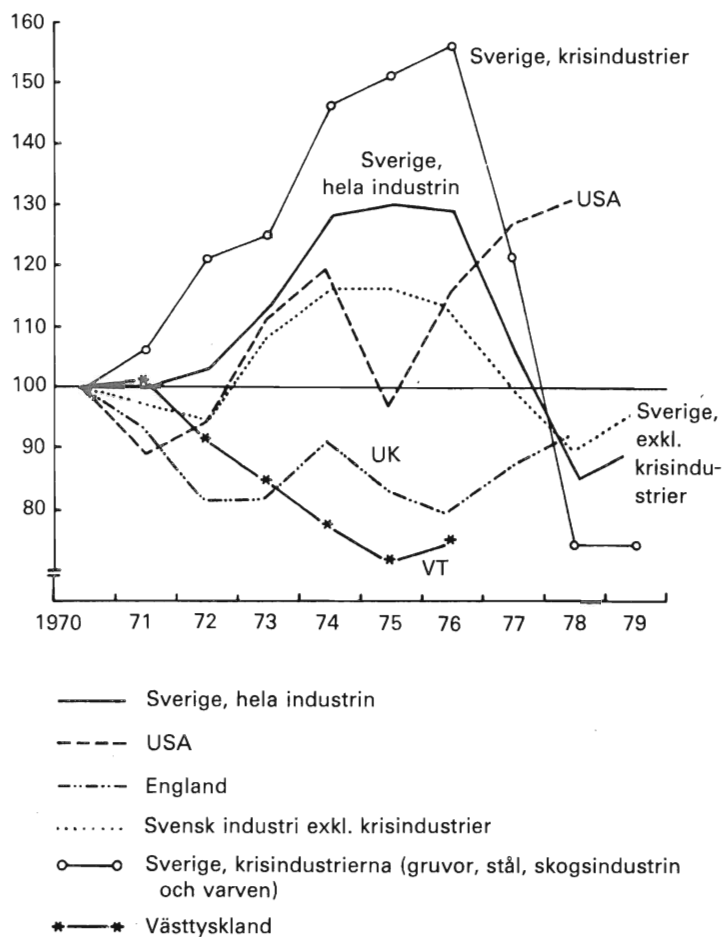

Not: Investeringskvoten definieras som kvoten mellan investeringsvärdet och förädlingsvärdet.

Källa: Industriell utveckling i Sverige, uppsatser till ett IUI-symposium i anledning av Marcus Wallenbergs 80-årsdag, IUI, Stockholm 1980, s 79-82.

Figur 2. *Industriinvesteringar i Sverige, Västtyskland, England och USA 1970–1979 – Relativa utvecklingen i förhållande till OECD på indexform*

Index = motsvarande värde i förhållande till hela OECD (Index 100 = 1970)

tillväxt som tidigare. De historiska korrelationsmönstren stämmer med denna förklaring. (bl a enligt resultat från Benzels projekt Svensk ekonomisk tillväxt).

En andra, klassisk, förklaring är att vi byggt upp så mycket kapital så snabbt att dess produktivitet och avkastning börjat avta på marginalen. Precis som i den första förklaringen måste investeringskvoten (och sparkvoten) ökas för att undvika stagnation.

Men det finns också en tredje förklaring, eller snarare variant, nämligen

att investeringsresurser i ökande grad allokerats fel i den svenska ekonomin. Få saker är så avgörande för det långsiktiga produktionsresultatet för ett företag, en industri eller för en ekonomi som hur investeringarna fördelats - till krisindustrin eller till företag som kan se fram mot en god lönsamhetsutveckling (se figur 2). Detta har vi i flera studier kunnat observera vid analyser på institutets mikro-till-makro-modell där just allokeringssprocessen på mikro-(företags)nivå kan studeras. Det verkar som om minst hälften av totalproduktivitets tillväxt i svensk industri under efterkrigstiden beror just på strukturomvandlingens speciella karaktär under denna period (se projektet om elektroniken i den tekniska utvecklingen på s 82). Om man skyndar på eller fördröjer marknadsanpassningarna i modellen uppmäts en annan teknisk utveckling på makronivå - precis som inträffat under 70-talet.

För hela industrin totalt är det svårt att skilja på de tre förklaringsmodellerna ovan. De ger dock var för sig upphov till mycket olika slutsatser om hur den ekonomiska politiken skall bedrivas. Om man kan finna starkare stöd för den tredje tolkningen (allokeringshypotesen) än de två första så blir det den ekonomiska politiken i bred bemärkelse som får bära huvudansvaret för den negativa ekonomiska utvecklingen under senare år. Därför är det viktigt att mikro-till-makro-perspektivet hålls ihop vid ekonomisk analys.

Det kan tyckas (se figur 2) som om investeringsutvecklingen i svensk industri 1973-75 var positiv och bra för framtiden och att det som hände därefter är sämre. Men figur 2 kan också tolkas på ett helt annat sätt. Investeringspuckeln inträffade huvudsakligen i vad som omgäende därefter blev våra krisindustrier (gruvor, stål, varv och i viss mån skogsindustrin). Investeringarna i icke krisindustri uppvisar ett efter de internationella omständigheterna relativt normalt förlopp. Utan puckeln i krisindustrierna hade förmodligen investeringarna i övrig industri varit högre. Men framför allt hade arbetskraften i dag haft en annan och för ekonomisk tillväxt bättre lämpad fördelning. Dessa för den långsiktiga ekonomiska tillväxten negativa effekterna förstärks nu ytterligare av den förda industripolitiken inriktad på stöd åt just de felinvesteringarna. Hade samma stödbelopp portionerats ut på annat sätt, t ex i form av en allmän tillfällig lönesubvention till alla företag eller till de lönsammaste och mest snabbväxande företagen så hade på sikt en större och mer konkurrenskraftig industrisektor sannolikt växt fram, även om den omedelbara effekten av omfattande nedläggningar av företag varit kraftigt minskad produktion och export. Så kan man formulera resultatet av den studie över nämnda politik som institutet just slutfört.

Investeringar och lönsamhet

En annan vanlig föreställning är att det finns enkla och entydiga samband mellan lönsamhet och investeringar. Även detta är fel och orsaken är av samma slag som vad gäller sambandet mellan investeringar och tillväxt, nämligen fördelningarna på mikronivå. Detta är också skälet till att det är så svårt att klargöra vinstens funktion i en industriell ekonomi. I det 100-årsperspektiv som visas i figur 1 finns inga lättolkade mönster. Däremot framträder ett klart samband om vi går ned på mikronivå och studerar några enskilda företag över en längre period. Företagens relativa tillväxtposition över efterkrigstiden i figur 3A har exakt samma rangordning som lönsamheten i figur 3B. Detta talar för att denna typ av frågor måste studeras på mikronivå. Men vi får inte dra några förhastade slutsatser från dessa data. De återger i första hand en bokföringsmässig självklarhet. Företagens vinster, som bestämmer lönsamheten, utgör en finansieringskälla. Bara en omständighet kan bryta den entydiga rangordningen mellan företagen i figurerna 3, nämligen om de över hela perioden skuldsatt sig eller delat ut vinster i mycket olika grad. Den centrala frågan är fortfarande *hur företagen burit sig åt när de lyckats upprätthålla en lönsamhet* som under hela efterkrigstiden legat *över nivån för hela industrin*. Hade vi valt låglönsamma företag, hade vi i stället fått relativa tillväxttal under medelvärdet för industrin. Vad som driver företagen att hålla en hög lönsamhet och på vilket sätt man lyckas är de intressanta frågorna.

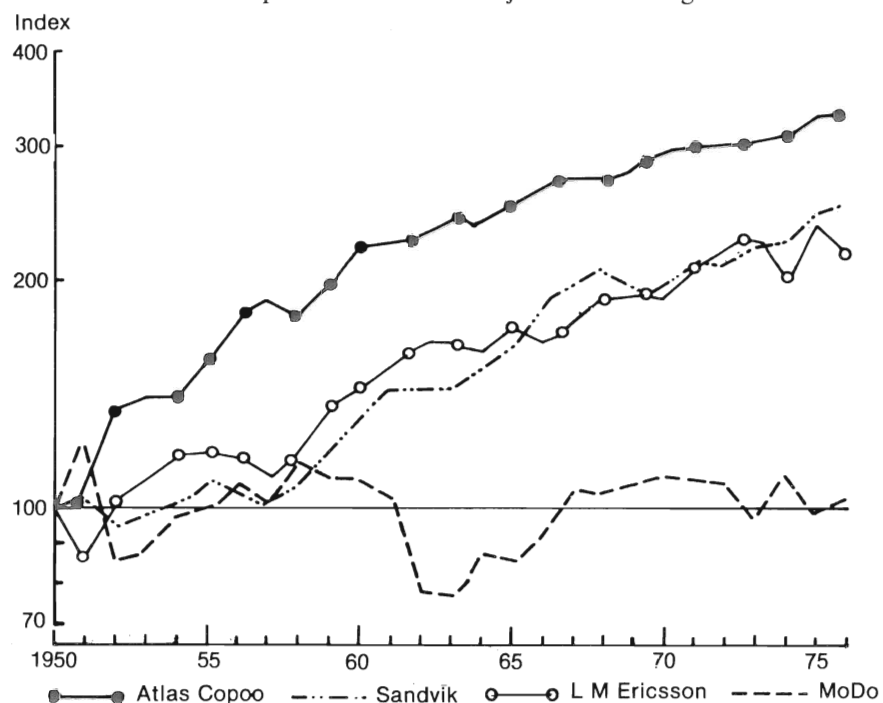
Lönsamhet, finansiering och räntor

En av de drivkrafter som påverkar företagets lönsamhet och tillväxt är konkurrensen om finansiella resurser. De företag som inte kan förränta sitt kapital på ett tillfredsställande sätt möter så småningom en gräns där det inte längre blir rationellt att låna till investeringar och expansion, nämligen när mindre belopp kommer tillbaka från investeringarna än vad man satsat eller när man med högre förräntning t ex sätter in pengarna på banken. Företagets ledning kan uppleva det som att man befinner sig i fel marknad och av detta eller andra skäl beslutar sig för att vidare expansion med lånade pengar inte är någon bra strategi.

Kreditmarknadens ena uppgift är att styra resurser dit där de ger bäst avkastning. Den andra uppgiften är att styra resurser bort från företag och projekt som inte har bra lönsamhetsförutsättningar. Detta utgör en press på företagets ledning att hålla uppe den egna lönsamheten om man fritt vill disponera över de egna resurserna. De fyra företagen i figur 3 har lyckats

1950–76. Enskilda företag

Index för industriproduktionen för varje år = 100. Logaritmisk skala

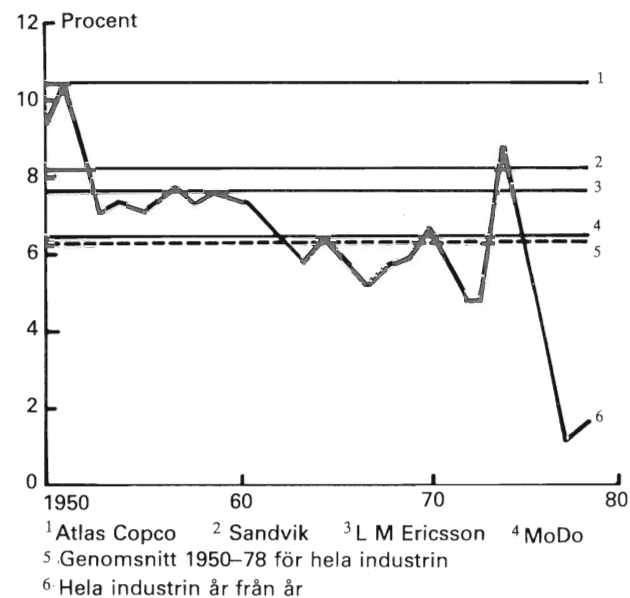

Figur 3A skall läsas på följande sätt: Mellan 1950 och 1955 växte Atlas Copcos produktion dubbelt så snabbt som industriproduktionen. Mellan 1950 och 1975 har MoDo:s produktion vuxit ungefär lika snabbt som hela industriproduktionen.

Anm: Data till figurerna 3A och 3B har tagits fram inom ramen för projektet Lönsamhet, skatter och tillväxt (s 77). De finns återgivna på något annorlunda sätt i *Industriell utveckling i Sverige*, uppsatser till ett IUI-symposium i anledning av Marcus Wallenbergs 80-årsdag, IUI 1980, s 99–100.

Observera att figur 3B innehåller medelvärden för hela perioden 1950–77 (horisontella streck). Endast för hela industrin har även årsdata lagts in – samma data som i figur 1.

... utveckling på totalt utskattat kapital före skatt i genomsnitt för industrin och för de fyra företagen samt hela industrin år från år 1950–78

bättre än industrigenomsnittet i detta avseende genom att ständigt förnya och förändra sig internt.¹

Det väsentliga i det privatekonomiskt organiserade marknadssystemet är att dessa mekanismer får fungera någorlunda smidigt. En *osynlig hand* rättar så att säga till något om ett företag under en längre tid gått dåligt, mätt med lönsamheten. Marknaden tvingar företagsledningen att göra något åt sitt lönsamhetsproblem.

De västerländska ekonomierna har efterhand "berikats" med institutioner, lagar eller annat som tillåter företagen att avvika från de effektivitetsnormer som marknaderna ställer upp. Företag har belönats med privilegie- eller marknadsmonopol som tillåter dem att tjäna pengar utan att vara effektiva. System har utvecklats som skyddar interna finansiella resurser från konkurrens utifrån genom att göra det dyrt i form av skatteförluster att ta ut pengar ur företagen och flytta dem "över marknaden" till andra företag som producerar med bättre förräntning (se artikel av Bradford och Södersten på s 46). Kanske ännu viktigare och allvarigare är den kombination av inflation och regleringar som under stora delar av efterkrigstiden tryckt ned den *reala* ersättningen för vanligt sparande i bank (räntan) före skatt i närheten av 0. (Se figur 1).

Den totala insatsen av ekonomisk-politiska åtgärder under efterkrigstiden har alltså sänkt priset på lånekapital på ett sätt som inte kan vara långsiktigt förenligt med ett högt utbud av privat sparande i en välbalanserad ekonomi. Denna förändring i relativpriset kan ha stimulerat till en viss slösaktighet i investeringsresursernas fördelning som på sikt lett till en sämre inhemsk förnyelse av de resurser (det sparande) som skall skapa fortsatt ekonomisk tillväxt. Denna förnyelse av resurserna är *nästan* samma sak som kapitalets reala förräntning.

Kan marknadsekonomin överleva vid 0-ränta?

Även om den reala förräntningen av industrikapitalet följt en nedåtslutande trend under efterkrigstiden (se igen figur 1) så har en viss överförräntning på lånekapitalet hela tiden bibehållits. Det har lönat sig att låna och investera även till sjunkande real förräntning av industrikapitalet, åtminstone till helt nyligen, och i sådan utsträckning att investeringskvoten i industrin legat på en historiskt hög nivå under hela efterkrigstiden. Det förvånande är snarast att sparande så länge ägt rum till så låg ersättning. Den sjunkande reala förräntningen kan vara en konsekvens av just den politik som drivit ned den reala räntan på kreditmarknaden. En direkt

¹ Se *Industriell utveckling i Sverige*, op cit s 104-133.

orsak till den låga reala låneräntan är inflationen, som också är en konsekvens av den förda politiken.

Uppenbarligen har under alla omständigheter samma snabba ekonomiska tillväxt i industriproduktionen som under efterkrigstiden under tidigare skeden kunnat upprätthållas till en betydligt lägre investeringskvot (se figur 1). Denna lägre investeringskvot motsvaras dessutom av en högre realränta på kreditmarknaden och en betydligt smalare marginal till industrins reala förräntning av sitt kapital. En möjlig förklaring till denna utveckling är som nämnts att investeringarnas livslängd förkortats bl a på grund av en snabbare teknisk utveckling och en snabbare utslagning av gammalt kapital på grund av stora lönekostnadsökningar. En annan förklaring var att kapitalets produktivitet avtar på marginalen vid en växande kapitalintensitet. Det kostar i bägge fallen mer i kapitalinsats att få fram en krona förädlingsvärde i dag än tidigare.

En tredje förklaring som stämde lika bra är att de knappa investeringsresurserna allokerades mer effektivt i svensk industri fram till 30-talet, och att de "bovar" som dykt upp därefter är kreditmarknadsregleringen, skattesystemets konstruktion, nya arbetsmarknadslagar och till sist 70-talets subventionspolitik, dvs genomgående inslag som på olika sätt förändrat formerna att med prissystemets hjälp styra resurserna i ekonomin. Denna politik, som från början gick under beteckningen "den svenska modellen", gick som nämnts ut på att låta marknadskrafterna styra industrin, men att låta den offentliga sektorn till en ökande del expropriera produktionsresultatet för en annan fördelning än vad marknaden skulle åstadkomma. Som en bieffekt av denna politik har tydligen creditsystemets allokeringfunktion försatts ur spel på ett mycket tidigt stadium i den i övrigt marknadsinriktade svenska politiken. Till en början verkade politiken för en ökad effektivitet på arbetsmarknaden men under 70-talet har ny politik inneburit låsningar även här. Vad som tidigare prisades som effektiv arbetsmarknadspolitik nedvärderas nu som "flyttlasspolitik".

Konsekvensen, en stel industristruktur samt en långsiktigt försämrade allokering och real förräntning av ekonomins resurser vars effekter först så småningom gjort sig gällande på tillväxten, kan inte ha varit en avsedd effekt av den förda politiken.

En viktigare fråga är om tolkningen är korrekt och om dessa effekter kunde ha förutsetts med hjälp av ekonomisk analys? Det var vår ursprungliga fråga. Ingen sammanhängande teori eller modell existerar ännu som kan koppla ihop de ekonomisk-historiska skeenden som skapat kurvorna i figur 1. De ekonomer som varnat för 70-talet redan före 70-talet har snarast gjort det på grundval av intuition och historiska analogier - och denna typ av analys har inte varit särskilt aktad i kretsar där logisk stringens

är ett överordnat krav. Om så skall vara fallet även i fortsättningen är det dock hög tid att en stringent dynamisk teori (modell) växer fram som har kapacitet att hålla ihop just de totala ekonomiska skeenden som sammanfattas i figur 1. De flesta ekonomisk-politiska frågor som ställs i dag handlar om *hur* det ekonomiska system som skall fördela våra knappa resurser skall fungera utan att man förstör den tillväxtmotor som skapat den stora, ekonomiska välfärd som svenska folket fortfarande kan njuta av. Det gäller för politikerna att inte i krisens och den omedelbara politikens tecken med förbundna ögon hoppa på ett system som är sämre än det vi redan har.

Vad betyder t ex det "allokerings-dilemma", som figur 1 pekar mot? Hur kommer det att lösas upp? Kan en real ränta i kreditsystemet nära 0 vara förenlig med långsiktig, fortsatt positiv ekonomisk tillväxt eller med ett marknadssystem baserat på privat ägande. En intressant fråga för fortsatt analys är alltså om dagens kris och externa balansproblem är en konsekvens av de faktorer som drivit ned realräntan till nära 0-strecket under större delen av efterkrigstiden. Inflationen är en sådan faktor. Såväl Institutets senaste långtidsbedömning som industristödsstudien och den pågående energistudien (KRAN) utgör större projekt som behandlar denna stora och besvärliga fråga.

En fråga för framtiden är om den externa obalansen kommer att bryta sönder det finansiella reglersystem som byggts upp i svensk ekonomi, tvinga upp räntan, omöjliggöra industrisubventioner och förbättra allokeringen i ekonomin samt till sist återföra systemet till något som mer liknar den gamla marknadshushållningen. Det väsentliga är kanske inte att investeringskvoten i industrin höjs utan att resurserna, inklusive människorna, fördelas bättre.

Allokeringsproblemet av den komplexitet och storleksordning vi här diskuterat kan inte utan vidare kvantifieras. På något sätt kräver dock den ekonomiska utvecklingen och de politiska beslutsfattarnas ambitioner att en ansträngning görs på detta område. Vetenskap och politik får inte leva i skilda världar. Djarva angreppssätt inom vetenskapen borde vara minst lika vanliga som djarva beslut inom politik och näringsliv.